

"Droschak"

ORGANE

de la Fédération

Révolut. Arménienne.

ԴՐՈՇԱԿ

437. ԲՈՒՐՈՅԻ
"Droschak"
Redaction du
GENÈVE (Suisse)

«ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԳԱՐՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ» ՕՐԳԱՆ

ՏԵՐՐՈՐԻՍՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գաղնակցութեան Բաղէշի Կօմիտէի որոշումով մահ-
ւան դատապարտեցան՝ **ԳԼՈՐԳ ՊԱԳԳԱՆԵԱՆ, ՍՈՒՐԱՑ**
ԷՓ, և նշանաւոր մատնիչ ԽԱՉՕ:

Առաջին երկուքը զարնեցան ու չստակեցան, իսկ
երրորդը անմիջապէս փչեց շունչը հրացանի երկու
հարւածներու տակ:

Բաղէշի մէջ նոր յուլումներ կան: Աղբիւրի դէպ-
քէն ետքը ձերբակալութիւններ եղած են հայերուն ու
տաճիկներուն մէջ:

Մանրամասնութիւններն առաջիկայիւ:

Ք Ա Լ Է

Եւրոպական խաղաղութիւնը վրդովելու սպառնա-
ցող վերջին մեծ տագնապին՝ Թիւրք-յունական պա-
տերազմին ամէնէն մեծ ելեկշնորուն միջոցին՝ երբ
ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհը գլուխ կը կտորէր բան
մը հասկնալու Հելլենականութեան այդ «մահաբեր
ոստիւնէն», երբ եւրոպական դիւանագիտութիւնը աչ-
քերը չորս բացած դբաղւած կը թւէր մէկ բանով՝
եթէ չէր կարող երկու կուռղներն իրարմէ բաժնել,
գէթ մէկ ուրիշն ալ նոյն ասպարէզը չմտցնէր—յան-
կարծ լուր մը հրապարակ նետեցաւ:

Ռէյթերի գործակալութիւնը մայիս 9-ին կը հե-
ռագրէր՝ Թէ Եւրոպիոյ Քննիչ յանձնաժողովը ծանցած էր
14 մահադատականներու յանցապարտութիւնը Եւրոպիոյ
Չարդին մէջ և դատապարտած էր անոնցմէ 6-ը մահ-
ւան և միւսները բանտարկութեան—մէկը՝ 15 տարւան,
հինգը՝ 10 տարւան, մէկը՝ 7 տարւան, մէկը՝ 2 տարւան:

Ուրախառիթ անակնկալ մը եղաւ այս լուրը կարգ մը
մարդոց համար, որոնց արդէն պակասած էր երևոյթ մը
դատելու կարողութիւնը, աւերելոյթ անմիջական՝ իրա-
պէս պատահական դէպքեր իրարու հետ շղթայելով:

ամէնէն անհետեւ եզրակացութիւններու յանգած էին
հայ Յեղափոխութեան ընթացքն ըմբռնելու իրենց
փորձին մէջ: Այդ փորձը ցոյց տուաւ, որ մէկ բան մը
միայն պէտք էր իրենց. ապահովել իրենց համար ան-
դորը կեանք մը, ինչ գինով ալ որ ըլլար, նոյնիսկ ժո-
ղովուրդին արիւնին գինով:

Իսկ հիմա Եւրոպիոյ դատաւճիռներուն իրենց այդ
գնահատումը ակներև հակասութիւն մը ի յայտ կը
բերէ. մէկ կողմէն կը մոռնան, որ այդ Քննիչ յանձ-
նաժողովին գոյութիւնը և դատաւճիռներուն արձակումը
կը պարտին հայ Յեղափոխութեան,—որ չեն ուզեր
ձանձնալ,—և միւս կողմէն նշանաւոր թւական մը կը
կարծեն ողջունել, առանց նախընթացներու հետ բաղ-
դատութեան դնելու հոգը իրենց վրայ առնելու. կը
բաւէ, որ գլուխներն չյոգնի:

Եւ արդարև մինչ այս կարգի մարդոց մէկ մասը
տիրող կարգերու դէմ բողոքելու ոչ պէտքն ու ոչ
հնարաւորութիւնը կ'ընդունէր, մինչ միւս մասը յեղա-
փոխութեան ընթացքը վէպերու մէջ ընդլայնւած յա-
տակագծերու համեմատ իրագործւած կ'երևակայէր տես-
նել, առանց իր գլխուն մէկ մազն իսկ զոհելու,—
բերաններն բաց՝ սարսափած մնացին, երբ վարդապոյն
երազներու տեղ՝ արիւնին կարմիրն էր, որ եկաւ իրենց
ոչխարային աչքերը շվորելու, արիւնին հոտն էր, որ
դանն իրականութիւնը յիշեցնելու եկաւ իրենց:

Սիրուն բառ էր ազգասիրութիւնը և, ասոր շնորհիւ,
յեղափոխութիւնն ալ բայց արիւնը... չէր նախատես-
ւած իրենց հաշիւներուն մէջ:

Եւ... ետ ետ քաշեցան:

Բնական էր այդ ըմբռնումը. քաղքեցիին և մանա-
ւանդ պոլսեցիին համար,—որ իր օրին մէջ ունէր ա-
մենազօր դրամը տիրող կարգերու քաօսին մէջ ուզածին
պէս առագաստելու,—հայրենիքի անկախութեան խնդիրը
շատ շատ, հոգիի երկրորդական պահանջ մըն էր, տեն-
չիկ մը միայն:

Ազոնք, այդ պարոնները, որ իրենց ժողովուրդին ա-
ռաջնորդներն ըլլալու յաւակնութիւնն ունէին՝ այնքան
տգէտ, այնքան կարճատես գտնեցան, որ չկրցան տես-
նալ թէ փորը-կուշտերու ցնորքը չէր Անկախ Հայաս-
տանի գաղափարը, այլ հայ գիւղացիին անասնական-
ստրկական դարևոր կացութեան անխուսափելի հետե-

անքր: Թէ հայուն և կառավարութեան փոխադարձ յարաբերութիւններուն ընդհարումն ու լարումը իր որոշ չափն ունէր և անդրագոյն պրկումը աղէտ միայն կրնար յառաջ բերել:

Մարգարէ ըլլալու հարկ չկար. դանակը ոսկորին հասած էր և խզումը արիւնահեղ եղաւ:

Իսկ այդ կոյրերը, որ իրենք զիրենք առաջնորդ կը կոչէին, որ հեռուէն ակնատես եղած էին այդ խզումին, սկիզբը՝ իմաստասէրի ձևեր առնելով չղարմանալ կեղծեցին. ըսին թէ կեանքի օրէնքն էր ադ: Ի՛նչ փնաս եթէ առանց իրենց մատն արիւնելու աւելի բարձր աթոռներու վրայ բազմէին—իրենց յոյսն է այդ—իրերու այդ նոր կացութեան մէջ:

Բայց... արիւնի հոսանքը երկնցաւ, լայնցաւ և ոչ թէ անոր ցատկոտութեանը, այլ ահեղ հոսանքները համայնասփիւռ ծածկեցին ամէնքը: Այդ կարծեցեալ առաջնորդներէն շատերն ալ խեղդեցան հոն. և այն ատեն, այն ատեն է, որ սկան լսելի պողոտաներ, թէ յեղափոխութիւնը այդպէս չպիտի կատարէր, այդչափ արիւն պէտք չէր որ թափէր... Տիմարներ, կարծեցին թէ յեղափոխութիւնը փիլաւ եփելու պէս կարելի էր պատրաստել ուղած վայրկեանին, և թէ իրենք իրենց ձեռքերով ու կռնակներով պիտի բաւէին թումը մը կանգնեցնելու դարերով լճացած այդ ուժերուն դէմ:

Եւ յուսահատ, սպրդնած այդ նախճիրներուն առջև, իրենց ողորմելի հոգեկան ուժին վերջին մասնիկն ալ կորսնցուցած՝ կորսած համարեցին նաև ամէն բան հայութեան համար, ճիշտ այն վայրկեանին, երբ Հայկական խնդիրը կը դրէր այնպիսի հաստատ գետնի մը վրայ, ուր դեռ երբեք գտնուած չէր:

Այո, մինչ Թիւրքիան և ամբողջ Եւրոպան ալ ուժասպառ կը կարծէր հայ Պրոմիթէոսը այնքան արիւնահոս վէրքերէն ետքը, մինչ յաւէտ կամ գոնէ ընդերկար դադրած կը համարէին անոր սարսեցուցիչ ջղաձգութիւնները դերութեան դարևոր շղթան խորտակելու, յանկարծ օր մը, պատմական արիւնոտ օր մը՝ Սասունի դիւցազնական ընդդիմութեան տարեդարձին, կրակէ հոսանք մը տեսան պտուտքիլ այդ արիւնաքամ կարծուած Հսկային երակներուն մէջ, և անոր կռուփին տակ փշուած շղթային շիկացած կտորները իրենց բնակարաններու անդորրութիւնը խանգարելու եկան: Զարմանքին շուտով յաջորդեց խոր մտմտուք մը Հսկային անսպառ և մշտանորոգ կորովին ի տես. արհամարհանքը որ արգահատանքի փոխուած էր, յարգանքի տեղի տուաւ. և խորհեցան, որ շատ աւելի խելօք բան մը ըրած պիտի ըլլան եթէ շոյեն ու փայփայեն Հսկան, թեթևցնեն իր շղթաները, քան թէ անտարբեր գտնւելով՝ անխորժ անակնկալներու ենթարկւին:

Այդ օրէն նպաստաւոր շրջան մը սկսած էր Հայկական խնդրին համար:

Իսկ այդ կարգ մը պարոնները փոխանակ կատարուած

իրողութիւնն ընդունելու, չուղեցին ճանչնալ ժողովրդական Շարժումին այդ հետևանքը, որպէսզի խոյս տան շաղկեղէ իրենց պատկանած մասը ժողովրդին բեռէն:

Բայց Եւրոպիոյ հեռագիրը առերևոյթ փոփոխութիւն մը յառաջ բերաւ ադոնց կացութեան մէջ: Սթափելով իրենց թմրութենէն՝ վրայ ինկան այդ լուրին, իրենց ի նպաստ շահագործելու համար: Երկսայրի սուր մը եղաւ հիմա այդ լուրը իրենց ձեռքին մէջ. հեռագրին կարևորութիւնը չափազանցեցին մէկ կողմէն համակիր ցոյց տալով իրենք զիրենք ժողովրդական շարժումին, որուն միայն կը պարտինք այդ դատավճիռները,—մեղմել ուղեցին այն պաղութիւնը, որ արդէն իր վերջին աստիճանին հասած էր իրենց և ժողովուրդին սուար մեծամասնութեան միջև,—որպէսզի միւս կողմէն նոյն զէնքով հարւածեն Շարժումը, ըսելով թէ՛ ալ դադրեցնելու է յեղափոխական ամէն խլրտում և սպասելու է հետևանքներուն, որ այնպիսի փայլուն մը սկզբնաւորութիւն մը ունեցաւ արդէն Եւրոպիոյ դատավճիռներով:

Մինչ, կ'ըսեն այդ պարոնները, դեռ երկու տարի առաջ Սասունի կռիւէն ետքը երկար ու ձիգ ամիսներ անցան, մինչև որ Եւրոպական Յանձնաժողով մը կըրցաւ երթալ ջարդերուն վայրը նահատակներուն... ոսկորներն համրելու. մինչ անկէ ետք ճիւղային անտարբերութեամբ չլսելու կուտային հազարաւոր նահատակներու աղիողորմ աղաղակները Փոքր ու Մեծ Հայքի բոլոր անկիւններէն—տեսէք, հիմա, Եւրոպիոյ ջարդին լուրը առնուածին պէս, թիւրք-յունական պատերազմին ամէնէն տաք միջոցին Քննիչ յանձնաժողովը արդէն ջարդին վայրն էր, աղէտը հետազօտելու: Եւ մինչ Փրանսական դեսպանին, խեղճ Գամպօնին, հոգին բերանն եկաւ, մինչև կըրցաւ Հայր Սուլվաթօրի սպանիլը, Մազհար, դատարանէ դատարան քշելով՝ Արաբիա տքսորել տալու յաջողիլ. մինչ շատ աւելի քստմնելի զոհակոյտերու հեղինակները դաւապանի հարած մը անգամ չկերան—Եւրոպիոյ Յանձնաժողովը դեռ ամիս մը չանցած՝ իր անսակին մէջ բոլորովին նոր ու ապշեցուցիչ վճիռ մը լոյս-աշխարհ բերաւ՝ մահուան դատավճիռը «միւսիւլմանին» դէմ «կեալուրըն» սպաննելուն համար:

Այդ առարկութիւններն ընող և միայն յոյսերով պարարտող պարոնները մտացան, որ Թիւրքիոյ համար խոստում բառը, ինչպէս նաև օրէնքը, յիշողութիւն չունի: Ինչէ՛ր չխոստացան. յիշենք միայն, որ Մուսա պէյն ալ պիտի պատժէր, Մազհարն ալ, Պահրին ալ, Աարինի, Սասունի և միւս բոլոր ջարդերու հեղինակներն ալ, ամէնքն ալ: Օգոստոս 14-էն ետք Պոլսի Արտաքսովոր ատեանն ալ պիտի դատապարտէր ջարդին հեղինակները. բայց ի՛նչ ընէր, որ միայն հայեր գտաւ ամբաստանեալներու նստարանին վրան:

Ուրիշ օրինակ մը, դեռ վերջերս, պատերազմը տա-

կաւին չսկսած, Թիւրքիան Սերպիոյ խոստացաւ սերպական պատրիարքութեան մը հաստատումը Իւսկիւպի մէջ (Հին Սերպիա՝ Մակիդոնիա): Սերպիան հաւատաց և խելօք կեցաւ: Իսկ հիմա, որ պատերազմը արդէն վերջացած կը համարուի և ծանօթ է ուսական ու աւսարիական դահլիճներու ըրած ճնշումը Պալքանեան տէրութիւններուն վրան, Թիւրքիան կը մոռնայ իր խոստումը և չլուծմ կ'ընէ Սերպիոյ պահանջները:

Գալով Եւրոպիոյ խնդրին, արդէն մայիս 9-էն առաջ Յանձնաժողովը տւած էր իր վճիռը, անդառնայի, եթէ նայինք այն յայտարարութեան, որ Հանօթօն ըրաւ ֆրանսական երեսփոխանական ժողովի ապրիլ 3-ի նիստի մէջ: Բայց վճռին գործադրութիւնն այնչափ ուշացաւ, որ Պոլսի դեսպանները մայիս 28-ին հարկ համարեցին այդ մասին աղբարարելու Բ. Դրան. պատասխան դեռ չկայ. այն ինչ ամիս մը անցած է արդէն:

Թիւրքիան ալ վարպետ եղաւ, փոթորիկի ատեն ծռիլ, տափակնալ, իսկ վտանգը անցնելէ ետք գլուխը տնկել — իր սկզբունքն է: Ալ ժամանակն է, որ մենք ալ օգուտինք անցեալի դասերէն և չխաբւինք այն խաղերէն, որոնք առաջին անգամ մեր գլխուն խաղցւելու նորութիւնը չունին ալ:

Քիչ մըն ալ սկէպտիկ ըլլանք. եթէ Եւրոպիոյ դատավճիռները գործադրուին իսկ, միայն սա չափ հաւատանք, որ շատ ուշանալու չէ մեր խնդրին մասնակի լուծումը. բայց այս չափ միայն, ո՛չ աւելի: Գիտնանք, որ Թիւրքը քայլ առ քայլ միայն տեղի պիտի տայ և եթէ մինչև իսկ միւսիւլմաններ կատելու հարկադրուի ջարդի վայրերուն մէջ, նորէն պիտի ջանայ ճամբան դարձնել առաջին առթիւ՝ եթէ իր գլխուն չծածանի յեղափոխութեան կարմիր դրօշը միշտ սպառնագին՝ Գամուկէսի սուրին պէս:

Տարակոյս չկայ, որ Հայկական խնդիրը նպաստաւոր վիճակ մը ստացաւ օգոստոս 14-էն ետքը. վճռական քայլ մը ընելու մտադրութիւնը ակներև եղաւ բարենորոգումներու գաղտնի ծրագրի մը մշակումով, որ առժամայէս յետաձգեցաւ Արեւելի նորոգ ապրտամբութեան պատճառով: Արեւտական խնդիրը սուր կերպարանք մը ստացաւ «հայկական ջարդերու սարսափին հետևանք», եւ իր կողմէն ազդեց մեր դատին աւելի լայն և անաչառ ըմբռնումին: Իսկ երկուքը միասին հայկերտական նոր շրջան մը բացին Արևելեան խնդրին մէջ, իրարու հետ կապւած կացութեան ընդհանուր գծերով: Աւրիշ նոր և հզօր ուժ մը՝ Եւրոպայի հանրային կարծիքը, որ արդէն յուզւած էր վերջին հայկական դէպքերուն առթիւ, հետզհետէ աւելի բարձր սկսաւ լսելի ընել տալ իր ձայնը: Եւ այսօր, եթէ իրապէս միտթարական ոչինչ չկայ Օսմանեան Հայաստանի մէջ, բայց քաղաքական տեսակէտէն նայելով երբեք այնքան լռութեամբ ի նկատ առնւած չէ հայկական բարենորոգումներու խնդիրը, երբեք այն-

քան մօտալուտ կարծւած չէ համեմատական բարելաւում մը մեր արդի կացութեան մէջ:

Բայց գերազանցապէս տենդային այս դրութեան մէջ, երբ հայ ժողովուրդը օրէ օր վերջնական լուծումի մը կ'սպասէ, որ չի դար, — որովհետև այդ խնդիրները այդքան շուտ չեն կրնար լուծուիլ, — հայ ժողովուրդը ջանալու է պաղարիւնով դիտել քիչ մը, չգիտնուալ պղտիկ յաջողութիւններով և չշեղիլ ճամբէն:

Այդ յաջողութիւնները աննշան հանգրուաններ են, ուր շունչ միայն կարելի է առնել:

Հոգ, այդ հանգրուանին մէջ չի վերջանար անապատին աւազները. բայց հեռուն... սրատես և փորձ աչքեր կը նշմարեն դալարագեղ և ջրդի վայրերու ուրւագծերը, որոնք ալ կրկներկոյթներ չեն հիմա . . .

Գիտեմ, եղբայրս, յոգնած ես, ուժասպառ, արևակէզ բայց աշխուժով առաջ նետէ՛ արիւնշաղալ՝ ոտքերդ մինչև հիմա եկած ճամբովդ, եթէ չես ուզեր մրկիլ ու ոչնչանալ անապատին աւազներուն մէջ. ժի՛ր եղիր. հեռուն ովասիսները կ'երևին, իսկ անկէ անդին Անապատին վերջն է արդէն:

Քայլէ՛, հայ ժողովուրդ, քայլէ՛. տասնուչորս տարի այդ ճամբով քայլեցին յոյները: Տասնուչորս տարի. և այսօր խեղճերը ճամբուն մէկ մասը նորէն պիտի սկսին:

Իսկ դուն, հայ եղբայր, ե՞րբ ճամբայ ելար . . .
Քայլէ՛ . . .

Ն Ա Ս Ա Կ Բ Ա Ղ Է Շ Ի Ց

(ԴՆՊՐԵՐԸ ԽՂԱԹՈՒ ՄԻՋ)

31/12 մարտ 97

Վերջերս եւրոպական թերթերը հաղորդեցին հեռագրով, թէ Բաղէշի մէջ յեղափոխականներ երևան եկած և խառնակութիւններ տեղի ունեցած են: — Ահա այդ դէպքին մանրամասնութիւնները:

* * *

Դեռ 1895 թ. աշունին լիրբ սուլթանի գինւորներուն և համիտականներուն սարսափ ազդող և խլաթի քանի մը գիւղերը փառաւոր կռիւներով փրկող, պահպանող Աղբիւրը՝ իր «Գաշնակցական» փոքրիկ խմբով կը մնար այդ կողմեր, ժողովրդի մէջ: Այդ խումբի նշանաւոր կռիւներու մասին շատ քիչ բան դուրս եկաւ լոյս աշխարհ և գրեթէ ոչինչ:

Թողնելով այդ մասին գրել մանրամասն ուրիշ անգամ, կը պատմենք այժմ՝ վերջին դէպքերու մասին:

Աղբիւրին ծանօթ, յանդուգն և համարձակ գործունէութիւնը ժամանակի պահանջներու համաձայն՝ ստեղծած էր իրեն համար բարեկամներ և թշնամիներ. քիւրտերն իրենց ատամները կը կրճտէին և կառավարութիւնը պատուակ մը կը փնտռէր իր աչքի փուշը դուրս քաշելու: Աղբիւրի ընկերներէն ուխտազանց Պողոս և Վարդանեան Գրիգոր նպաստեցին կառավարութեան

այդ միտումներուն: Երկու-երեք անյաջող փորձերէն ետ-քը քիւրտերու և կառավարութեան կատաղութիւնը վերջին աստիճանի հասած էր, երբ յանկարծ մէջտեղ ելաւ Ղարաբանեան Գրիգորը և ծանօթ մարդոց ցանկ մը ներկայացուց Խլաթի գայմագամին, ցոյց տալով, որ անոնք բռնելու ամենայարմար ժամանակն էր արդէն:

Խլաթի գայմագամը կանչեց 30 զինուոր և խիստ հրահանգներ տալով ճամբու դրաւ դէպի Թեղուտ և Սոխորդ, որպէսզի նախ ջանան հանդարտութեամբ, առանց ձայնի, ձերբակալել ծանօթ մարդիկ, հակառակ պարագային՝ գործ դնել բռնի ուժ և մեռնիլ կամ մեռցնել:

97 փետրուար 27-ին, հինգշաբթի գիշեր, պաշարեցաւ Թեղուտ գիւղը և անցուդարձը կտրուեցաւ: Հարիւրապետը կանչեց Գրիգորի ցոյց տուած մարդիկը և ամենախիստ կերպով ծեծելով՝ պահանջեց Աղբիւրը յանձնել իրեն, սպանալով պրեյ և քանդել ամբողջ գիւղը: Այդ փորձը անյաջող անցաւ, սկսան խուզարկել գիւղը, բայց նորէն իզուր. որովհետև Աղբիւրը քիչ առաջ արդէն մեկնած էր գիւղէն:

Քանի մը մարդոց ձեռք ու ոտք կապելով՝ զինուորներուն մեծ մասը Թեղուտ մնացին և քանի մը հոգի անցան Սոխորդ գիւղը, հրահանգ ստանալով հարիւրապետէն՝ պէտք եղած ատեն հրացան արձակել, որ իրենք անմիջապէս հասնին:

Բայց Աղբիւրի անկեղծ սէրը դէպի ժողովուրդը, փրկեց զինքը: Թեղուտի ընկերներէն ազնիւ երիտասարդ մը մահը աչքն առած, յաջողեցաւ գիշերով դուրս ձգել ինքզինք շղթայի մէջէն և հասնիլ Սոխորդ գիւղը, ուր հանգիստ, անտարբեր կը քնանար Աղբիւրը: Զինուորներէն առաջ գիւղը կը հասնի այդ անձնէր տղան:

Արշալոյսին դեռ խոր քունի մէջ էր Աղբիւրը, երբ իր սենեակի դուռը զարկին ողբաձայն կանչելով. «Արթըն-ցի՛ր, սիրելի եղբայր իմ, արթնցի՛ր, զէնքերը վճագ առ, թշնամիներդ քեզ բռնելու եկան»:

Քաջասիրտ Աղբիւրը զէնքերը կապեց և առիւծի նըման մոնչելով դուրս թռաւ կառավարութեամբ: Զինուորները վրայ հասան առաջին հրացանի ձայնէն Թեղուտի զինուորներն ալ պատրաստ էին Սոխորտի մէջ: Սկսաւ կռիւը, երկու կողմէն կարկուտի նման գնդակներ սկսան թափուիլ իրարու վրայ: Հսկայ Աղբիւրի բազուկները չյոգնեցան և երբեք երես չբարձուց իր թշնամիներէն: Արշալոյսին ժամ 1¹/₂-էն (ը. թ.) մինչև գիշերուան ժամ 2-ը տեւեց կռիւը: Աղբիւր մէն-մինակ կը խրոխտար ու կը ծփար ներքովի բարձունքներուն վրայ, ուր ձմեռ ժամանակ թռչունն իսկ չկրնար անցնիլ. ձիւնը 5-6 արշին թանձրութեամբ կը ծածկէ այդ լեռը: Անօթութիւնը, ցուրտը, և սարսափելի ձիւնը, որու մէջ խրուած էր գրեթէ մինչև գլուխ. ասոնց հետ և սոսկալի կռիւը բազմաթիւ զինուորներու դէմ ուժասպառ ըրին Աղբիւրը. մինչև որ ստիպուած եղաւ իր շալվարն ու վերարկուն ալ վրայէն ձգել: Այդ ժամանակ կարծես գերբնական ուժ մը օգնութեան հասաւ այդ միսաւորիկ հերոսին և վճռելով այնուհետև ուղղակի սպաննելու նպատակով կուրիլ, դարձաւ և յանդիմանելով պողոտայ զինուորներուն. «Ամօթ ձեզ, որ այդչափ բազմութեամբ ետևէս ինկած էք: Տեսա՞ք, թէ որքան փամփուշտներ վառեցի ձեր դէմ, բայց նպատակ չունէի սպաննելու ձեզ, սակայն քաջ գիտցէ՛ք, մինչև

վերջին շունչս, ցորչափ արիւնը կը դառնայ երակներ-մուս մէջ ձիգ պիտի թափեմ ալ սպաննելու ձեզ. տեսնե՞ք ձեզմէ ո՞րը պիտի կրնայ ազատուիլ իմ գնդակներէս»:

Այդ ատեն թանձր ամպ մը եկաւ ծածկեց ներքովի և իր թեւերուն տակ առաւ հայրենիքի հարազատ զաւակ հայ հերոսը:

Թշնամին տեսնելով, որ այս անգամ այլևս պիտի չխնայէ իրենց և իր խօսքերու համեմատ կըսկսի սաստիկ կրակ տեղալ անշեղ կերպով, հարիւրապետը կը պողայ իր զինուորներուն. «Դարձէ՛ք, դարձէ՛ք, այս մարդը մեզմէ մէկը չթողուր»: Զինուորները թուլցած՝ ետ կը դառնան ամօթաբար:

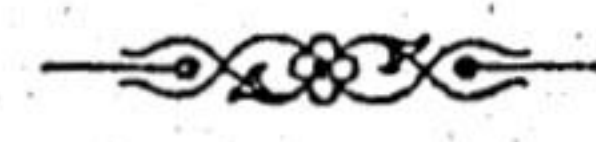
Իսկ առիւծասիրտ Աղբիւրի աչքերը ձմէթ (ձիւնահար) դառնալով քրտինքի մէջ կը լեցուի և կը գոցի գրեթէ: Ամպերու մէջէն Աղբիւրը սլացաւ ու անցաւ, ազատ է այժմ, ի մեծ սփոփանք իր բոլոր ընկերներուն, որոնք իր հոգու չափ սիրելի են իրեն:

Կառավարութիւնը Բաղէշէն և Խլաթէն զօրքեր քաշեց և սկսաւ ամէն կողմ խուզարկութիւններ ընել: Նաեւ խիստ հսկողութեան տակ դրեցան, որպէսզի Աղբիւրը չկրնայ անցնիլ ուրիշ կողմեր: Ճանապարհները բռնեցան, սակայն այդ բոլորը կ'ոչնչանան ժողովուրդի ուժի առջև: Թողովուրդը գիտէ պահպանել իր զաւակը:

Յիմար զինուորներ, Դատուանէն ներքովի կը նային և անոր բարձունքներուն վրայ սև կէտեր նշմարելով՝ սարսափահար ցոյց կուտան իրարու ըսելով. «Պագ, կեա՛վուր նէ՛րէտէ տուրմուշտուր» (նայէ՛, անհաւատը ո՞ր կեցած է):

Աղբիւրէն պարտած զինուորները գիւղ դարձած ատեն հերոսաբար (°) կը յարձակին անոր տան վրայ, Աղբիւրի մեծ եղբայրը՝ Մխիթար և եղբօր տղան՝ Սողոն կը բռնեն և սաստիկ ծեծելով բանտ կը տանին, տանն ալ ահագին վնաս կը հասցնեն:

Ղարաբանեան Գրիգորի մատնութեան պոհ գնացին նաև քանի մը թեղուտցիներ և դատուանցիներ:

Ն Ա Մ Ա Կ Մ Ո Ւ Շ Ի Ց

18/30 փետրուար 97

Տաճիկ կառավարութեան նպատակները բացառակ յայտնի են, ան միայն կը ջանայ ժողովուրդը սուտ խոստումներով քնացնել ու խեղդել. իբր թէ բարենորոգումներու ծրագիրը կ'իրագործէ, ժանդարմներ գրելով, այս ու այն ձևի տակ մտցնելով, բայց միև կողմէն իր վայրենութիւններն ու գազանութիւնները ծայրայեղ աստիճանին հասուցած է: Այժմ սուլթանը կը ցրէ ամենուրեք զինուորներ, ոստիկաններ, միւսիւրներ և այլ պաշտօնեաներ՝ պարզապէս ժողովուրդը կողոպտելու համար: Այս սովալուկ գազանները ո՞ր և է հայ գիւղ մտած միջոցին, հարկ ժողովելու պատրուակով կըսկսին ծեծել պատահողը, հայհոյել, գետինը քարշ բերել և այն և այլն:

Վերջապէս հազար ու մէկ լըբութիւններէն ետքը կը մտնեն տուները, դուրս կը քաշեն երկրագործի գանձը՝ այն է անոր եզն ու գոմէշը, կովը ու ոչխարը, անոր օրական պարէնը, կորեկ կամ կըլկըլը, անոր քրքրուած

կապերտի կամ անկողնի կտորը, ամենաչնչին գնով կը վաճառեն, ինչպէս ըսի, առանց նայելու մինչև անգամ, թէ արդեօք կառավարութեան այս ինչ կամ այն ինչ տուրքերէն մնացած տալիք ունի՞ն թէ ոչ: Երբ խեղճ գիւղացին զօրկած իր ամբողջ կարողութենէն՝ ճարահատ կը դիմէ կեդրոնական կառավարութեան, այն է միւթէ-սարիֆին կամ կուսակալին՝ «Վորսէ՛, անհաւատ շո՛ւն, մի՞թէ մտադիր էք ապստամբիլ և պետական տուրքերը չվճարել», այս կ'ըլայ վերջին պատասխանը. խեղճը յուսահատ տուն կը դառնայ միայն աչքերէն քանի մը կաթիլ արցունք կը գլորին և կարծես այդ արցունքի կաթիլներուն հետ կը մեղմանայ և իր անբուժելի վըշտահար սիրտը: Երկար տարիներու վայրագ խժգժութիւններու հետեանօք ժողովրդի 3/4 մասը հասած է վերջին ծայր աղքատութեան, ստիպած է մուրացկանութեամբ ապրիլ, մնացած մասն ալ ահա ոչնչացաւ, այսուհետև թող գազանը ուրախ ըլլայ, որ իր նպատակները կ'իրագործւին . . .

Այս ամենուն վրայ աւելցուր նաև սուլթանի սիրելի համտակալներու, չէրքէզներու և թիւրք ամբոխին ըրած վայրագութիւններն ու բռնութիւնները: Արդեօք ի՞նչ ընէ խեղճ ժողովուրդը . . .

Թիւրք ամբոխը, չգիտեմ ի՞նչ երազներ կը տեսնէ, յանկարծ ժողովներ կ'ընեն, խորհրդակցութիւններ կը կատարեն հայ տարրը կոտորելու, ջնջելու համար, ըսպէ առ ըսպէ նոր կոտորածի, նոր արեան գետերու կըսպասուի, և այս ամենուն փոխարէն հայ տարրը ձեռնածալ նստած, իր վիճակի որոշումը թողած է բախտին. միջոց չունի ինքզինքը պաշտպանելու և կամ իր վիճակին վերջին որոշումը տալու համար, յուսահատական քայլ մը ընելու . . .

Ն Ա Մ Ա Կ Բ Ա Թ Ո Ւ Մ Ի Ց

10/22 մայիս 97

Թիւրք-յունական պատերազմին պատճառաւ Տրապիզոնի թիւրք խուժանին կրօնական մոլեռանդութիւնը վերջին ծայր գրգռւած ըլլալով՝ քաղաքին քրիստոնեաներուն վիճակը, բոլորովին անտանելի դարձած է. թիւրքերուն հետզհետէ տարած նորանոր յաղթութիւնները և եւրոպական տէրութիւններուն ստոր և գձուձ վարմունքը զիրենք այն աստիճանի հպարտացուցած են, որ կը կարծեն թէ իրենք այսուհետև իրաւունք ունին հայուն և կամ յոյնին վրայ միշտ բռնանալու, անոր ունեցածը կողոպտելու և անոր սրբավայրերը պղծելու: Հետագայ դէպքերը կը բաւեն հաստատելու մեր ըսածը:

Տրապիզոնէն մէկ ժամ հեռու կը գտնուի հայ վանք մը, ուր ամէն տարի նոր-Վիւրակէին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի քաղաքացի և գիւղացի խուռն բազմութեան ներկայութեանը: Սակայն, ինչպէս նախորդ տարի, այս տարի ալ երկրին ներկայ փափուկ վիճակին պատճառաւ այդ պատարագը յետաձգւած էր, կանխաւ ազդարարելով բոլոր գիւղացի և քաղաքացի հայոց. թիւրքերը անտեղեկ եղածէն, սովորականին համեմատ դարձեալ բաւական թւով գնացած էին նոյն տեղը. և կարգապահութեան պաշտօնեայ քանի մը զին-

ւորներ վանքին մօտիկը, ուզած էին բռնաբարել 50-60 տարեկան հայ հովուհի մը: Երբ 60 տարեկան կին մը անգամ ենթակայ է թիւրքի նը անբարոյական ու զզուելի կիրքերուն, ընթերցողներուն կը թողում դատել մնացածներուն վիճակը:

Վիւրակէի վանքի երկու աղքատ հայ երիտասարդներ, մեծ պաքին մէջ, իրենց քաղցած ընտանիքներուն հաց ձարելու համար մահը աչքերնին առած՝ կերթան շրջակայ յոյն ու թիւրք գիւղերը մանր մունր բաներ ծախելու համար, ինչպէս կ'ընէին ուրիշ տարիներ: Օրեր, շաբաթներ, ամիսներ կ'անցնին և անոնց մասին լուր մը չկայ. անոնց զաւակները, կիներն ու ծնողքները ի զուր կըսպասեն: Աերջապէս քանի մը օր առաջ խեղճերուն դիակները կը գտնուին գետի մը մէջ, յուսահատութեան մէջ ձգելով իրենց անօթի ու մերկ զաւակները և թշուառ ծնողքները: Ար պատմեն թէ՛ անոնցմէ մէկուն կինը բոլորովին լքւած ու յուսահատ գնացած է կառավարութեան դուռը և դառնակսկիծ աղաղակներով իր ամուսինը պահանջած է: Խեղճ կին, որո՞ւ հոգ, որ ամուսինդ զարնւած է, և տղաքդ անօթի մնացած. սրբէ՛ այդ դառն արցունքներդ, դադրեցուր սրտաձմիկ աղաղակներդ. քու վայնասուններդ սագայէլական ժպիտ մը միայն պիտի բերեն այդ ճիւղներուն արիւնաթոր շրթներուն վրայ: Աեցւիր դու ահարկու վրէժխնդրութեամբ, ներշնչէ՛ այդ սուրբ զգացումը քու մերկ ու թշուառ զակիդ՝ իր հօրը և քու ամուսնուդ արիւնին փոխարէն, արիւն պահանջէ՛ թշնամիին արիւնը. ան է մխիթարութիւնդ:

Երկու երեք շաբաթ առաջ Բլաթանայի մէջ յոյնի մը տուն խուզարկեցին, ուր իբր թէ զէնք պահած ըլլար, սակայն ոչինչ չգտան:

Տեղին Խօլօմանա գիւղին թիւրքերը լսելով, որ իրենց դրացի յոյնը 50 ոսկիի գումար մը ունի իր տունը, գիշերը կը յարձակին 20-30 հոգով, լաւ մը կողոպտելէ և չորս հոգի ալ ծանր կերպով վիրուորելէ ետքը կը ձգեն կը փախչին: Նոյնպէս Բլանայի գիւղերէն մէկուն յունական եկեղեցին կը կողոպտեն և կը պղծեն:

Սիւրմէնէի յոյն գիւղացիներէն երկու այր, երկու կին հարսնիք կ'երթան հեռաւոր գիւղ մը, կ'անցնին օրեր, չեն դառնար, վերջապէս իրենց ազգականները կստիպուին երթալ հարցնել հարսնիքի գիւղը, ուր իրենց իմաց կը տրուի թէ անոնք շատոնց մեկնած են գիւղէն: Վերելի թէ ասոնք ալ երկու կիւմիշխանեցի հայ տղոց բախտին հանդպած են:

Ապրիլի սկիզբները իտալացի մը, Միքէլիալօ, կ'երթայ պտոյտի քաղաքէն կէս ժամ հեռու Տէյրմէն-տէրէսի կոչւած տեղը: Արտի մը քովէն անցած ժամանակ, պատատահամբ կը հազայ. արտին տէրը կնոջը հետ կաշխատէր հոն. իսկոյն կինը ամուսնին կ'իմացնէ թէ կեանքը իրեն խօսք նետեց. այս խօսքին վրայ ամուսինը շուտ մը ձեռքի բահովը կը յարձակի միամիտ ու անպաշտպան իտալացիին վրայ և արիւնլայ կ'ընէ զայն. երբ իտալացի մը հազալու համարձակութիւն, ազատութիւն չունի, ի՞նչ կրնայ ըլլալ հայուն վիճակը:

Թիւրքերու յաղթութեան ձայները Տրապիզոնի թիւրք ժողովրդի կրօնասիրական զգացումները այնքան վառած է, որ 220-ի չափ կամաւորներու խումբ մը կը հաւաքուի, մինչդեռ սկիզբները, երբ դեռ իրենց վիճակը անորոշ էր, շատ դժգոհ և յուսահատ զինուորութեան

կ'երթային և ումանք նոյն իսկ կը փախչէին. ի՞նչ խըղ-
ճալի հայրենասիրութիւն. այս կամաւորները իրենց մեկ-
նեւու օրեր երբ անյաջողութեան ձայներ կը լսեն, այն-
քան կը լքւին, որ մէկ երկուքը խելագարեցան և մէկ
երկուքն ալ փախչիլ փորձեցին: Վերջերս մեծ, եռան-
դով նորէն սկսած են հաւաքել ժողովուրդեան քով մը-
նացած ձիերն ալ, ի հարկին՝ բռնութեամբ: Պոլսէն
եկած հեռագրով մըն ալ կ'արգիլուի 20-40 տարեկան
թիւրքերուն՝ իրենց բնակավայրէն հեռանալը: Մօտերս
պետական նաւ մը մեծ քանակութեամբ ուղղմամբերը
կը փոխադրէ Տրապիզոն, ներս խրկելու համար. ուրիշ
նաւ մըն ալ նոյնքան տարած է Սամսոն և կ'ըսեն թէ՛
երրորդ մըն ալ պիտի դայ Տրապիզոն և շրջակաները
գէնք բաշխելու համար: Վրսեն թէ տեղական հին
մարտիոցները պիտի նորոգւին. բայց որոնք դէմ այս
ամէն պատրաստութիւնը. յայտնի չէ:

Ռամազան պայրամիին ատեն կառավարութեան իբրև
թիւրք յեղափոխական ձերբակալած էվգաֆի Ա. հաշ-
ւակալը, հարցաքննիչ դատաւորը և երիտասարդ սօֆ-
տա մը տակաւին բանտը կը մնան:

Այլ առակ լուարուք:
Անցեալները Տրապիզոնի մէջ, խումբ մը հայ կիներ
ծայրայեղ անօթութեան ու թշուառութեան մատնուած՝
կը դիմեն հետեւեալ սրտակեղեք միջոցին. երբ վալին
պաշտօնատան մը մէջ նստած կը դիտէր բոլորտիքը,
անոր դիմաց կը նստին և կըսկսին կղմնար կրծել, որ-
պէս զի գոնէ ատով կարողանան անոր գուժը շարժել
և իրենցմէ յափշտակածի փոխարէն պատառ մը հաց
կորզել աւազակ կառավարութենէն:

Մեր հարուստները թող խորհին իրենց հայրենա-
սիրութեան կոչում չենք ըներ: գիտենք որ չունին:
Յիշեն թող, որ Բախտը իր ելևէջքն ունի:

ՏԱԳՆԱԴՐԸ ԸՄՐՈՒՆԱԿՈՒՄ Է

Ձինադադար հրատարակեց, բայց դեռ մտում է մի հարց, որ
անհամեմատ աւելի քարոզ ու կնժիտ է խաղաղութեան դաշինքի
հարցը: Մեծամեծ արգելքներ են դրում այդ հարցի առջև: Սուլ-
թանը ուզում է իր «հերոսական» յաղթութիւնների (չորսը մէկի
դէմ) լիակատար արդիւնքը վայելել, ի շարս այլ պահանջների նա
դնում է Թէսալիայի գրաւումը: Եւրոպան ընդհանում է, չափա-
զանց գտնելով այդ պահանջները: Քաղաքակրթութեան վերջնական
մասնակրթիւնը կը լինէր, եթէ այդ քայլը եւս թոյլ տրւէր Հայաս-
տանի դահճապետին: Ամեն վեր սկզբունք, որ վաղուց ի վեր շարու-
նակ արհիւնհեղութիւններով ծեղք է բերել եւրոպական դէմօկրա-
տիան, կը մտար անարգաւած, ոտնատակ, ծաղր ու հեզութիւն...
Այդ է պատճառը, որ Թիւրքիայի պահանջները Թէսալիայի վերա-
բերմամբ բողոքի ցնցում յարուցին նոյն իսկ յետադէմների քանա-
կում: Մի երկիր, որ արդէն կորցրել է Թիւրքիան, ընդմիջտ է
կորցրել, դա նոյն իսկ պաշտօնական Եւրոպայի վաղեմի որոշումն
է: Յետ տալ Սուլթանին Թէսալիան, որն ամփոփում է իր մէջ տաս-
նեակ տարիների կոլտուրական աշխատանքը, ասել է՝ յետ մղել
քաղաքակրթութեան անիւր նորից դէպի քարքարոտութիւն: Բողո-
քից միաբերան մամուլը, բողոքից եւ պաշտօնական Եւրոպան:

Խաղաղութեան հարցին մեծ խոչընդոտ է յայտնուում սուլթանի մի
այլ պահանջը՝ դաշնագրութիւնների կնքիւրը (կապիտուլացիոն): Այդ
քառով յասկացում են այն արտօնութիւնները, որ վայելում են օ-
տարահաւատակները օսմանեան հողի վրայ: Յայտնի է, որ Ղուրանը
քաղաքացիական իրաւունքներից զրկում է օտարակամներին: Սակայն
մօտաւորապէս երեք դար առաջ՝ այդ իրաւունքները ծեղք բերին
հերթով նախ Փրանսան, ապա ուրիշ տէրութիւնները, եւ այսօր ա-
մեն մի օտարահաւատակ Թիւրքիայում ենթարկում է իր երկրի օ-
րէնքներին: 1830 թ. Փրանսիայի եւ Անգլիայի միջև կնքուում
ստորագրած մի պայմանագրի համաձայն(ուր հաստատեցին Յու-
նաստանի անկախութեան հիմունքները) Յունաստանը եւս դաշնա-
գրութիւն յաստատեց Թիւրքիայի հետ, որով Թիւրքիայից յոյս

հաւատակների համար նոյն իրաւունքներն էին սահմանում, ինչ որ
վայելում էին միւսները: Ահա այդ իրաւունքներից է, որ Թիւրք կա-
ռավարութիւնը ձգտում է զրկել յունահաւատակներին: Եւրոպան,
կտրուկ մերժում է: Սակայն ի՞նչ ենք տեսնում: Եւրոպայի այդ
խիստ մերժողական ընթացքի դիմաց՝ Արդիւ-համեղը, որ չափից
դուրս լքացել է իր յաղթանակով, յամառութեամբ պնդում է իր
ասածի վրայ, եւ նրան միշտ եռանդուն աջակից է հանդիսանում
իր արժանաւոր ընկեր Վիլհելմ II-ը:

Սուլթանի ձգտումը պարզ է. նա ամէն տեսակ խոչընդոտներ է
դնում խաղաղութեան շուտափոյթ լուծման, որպէսզի նորից պա-
տեն հրազէին շարունակէ իր յաղթական ընթացքը եւ պարզէ Օս-
մանեան դրօշակը Յունաստանի մայրաքաղաքում: Նա պատրաստ է
բերում ինչ որ երեւակայական արգելքներ, որոնք իբր թէ անկաս-
կ են իրենից, բայց իրօք ինքն է յարուցանում: Նա առաջ է բերում
մուսուլման ամբողջ ծայրայեղ գայրոյթը եւ կոտորութիւնը այն դէպ-
քում, երբ սուլթանական յաղթութիւնները ըստ արժանւոյն չեն
վարձատրուի: Նա մեծ վիզիւրին ներշնչում է հետեւեալ քառերը, որ
վերջինս յայտարարում է քարձրածայն ի լուր Եւրոպայի (հեռագիր
«Մտանդարտից»): «Տէր, իսլամը, որ այսօր փառաբանում ու կըն-
կարկում է իր մեծ ու յաղթական Խալիֆին, կորապէս պիտի յուզ-
ւի, եթէ Խալիֆը զիջանէ եւրոպական պետութիւններին, որոնք մեր
թշնամիներն են, մեր հայրենիքը կործանել ձգտողները: Ուրեմն, ա-
դաչում եմ Ձերը Մեծութեան յետ պահել Թէսալիան: Եթէ անէր
այդ, անցեալ մեծ սուլթանների հինաւուրց փառքը նորից կեանք
կառնէ: Ձեր պանծալի իշխանութեան ժամանակ շատ տարբեր
կնքիւրներ յարուցեցին, ուր Եւրոպան քանիցս ձգտեց ճնշում գործ
դնել Ձեր վրայ, բայց դուք երբեք թող չուրիք, որ հրամայեն Ձեզ
այդպէս էր Հայկական հարցում եւ ուրիշ դէպքերում: Արդիւնքն
այն եղաւ, որ դուք յաղթեցիք: Հաճեցէք, Տէր, ի նկատի առնել այդ
օրինակները եւ Թէսալիայի կնքում, իսկ եթէ Ձերը Մեծութիւնը
չհամաձայնի իմ հայեացքների հետ, այն ժամանակ կնքում եմ
ընդունել իմ իրաժարականը»:

Ահա խաղը: Այդպէս է միշտ ձգտել Համեղ աղուէսը-թող փշիւ
Եւրոպայի աչքին եւ իր շար դիտաւորութիւնները առաջ տանել:
Նոյն խաղն է դա--քիչ տարբերութեամբ--ինչ իր նա խաղում էր
«Հայոց ըէֆօրմների» հետ:

Բայց Եւրոպան եւս կատակ չի անում: Անգլիան սպառնում է,
Ռուսաստանը նոյնպէս: Վերջինս մասնաւոր խիստ շարացած է,
տեսնելով, թէ ինչպէս օր աւուր ամում է Գերմանական ազդեցու-
թիւնը Եւրոպա-Քէօզլում: Վիլհելմի դափնիները ցարին հանգստ
չեն տալիս: Գերմանիայի անկախ ընթացքը նկատուում է Պետեր-
բուրգում իբրև հակահակ եւրոպական համաձայնութեան եւ ուղ-
ղուած մասնաւորապէս Ռուսիայի դէմ:

Վիլհելմը ծգնում է դուրս մղել Յարին Մեծ-Ռոքազործի կորհր-
դապետի դերից եւ ինքը բռնել նրա տեղը: Ծգնածամբ չի մեղմանում:
Օր աւուր լարում են յարաբերութիւնները եւ անհրաժեշտաբար
առաջնորդում են մեզ դէպի աւելի անհեղ փոթորիկներ: Պատերազ-
մի նորոգելը հաւանական է թուում: Սուլթանը յենւած Վիլհելմի ա-
ջակցութեան վրայ, պիտի միշտ կրկնէ իր պահանջները, պատճառ-
բերելով իսլամի կրօնիկալը, իսկ միւս կողմից Յունաստանը երբեք
գրհացում չպիտի տայ նրան: Ոչ դաշնագրութեան կնքիւրը, ոչ նոր
սահմանագծի հաստատութիւնը, ոչ էլ այն անագին դրամական
տուգանքը, որ Թիւրքիան պահանջում է, ոչ մէկը դրանցից Յու-
նաստանն չպիտի ընդունի: Նա ոչ ցանկութիւն, ոչ էլ հնար ունի:
Թէսալիան աւերեց, քաշիքօզուկ զօրքերը մի քանի շաբաթների մէջ
անսպասու դարձրին շէն քաղաքներն ու գիւղերը: Տասնեակ հազա-
րաւոր գիւղական ազգաբնակչութիւնը կորցրեց ընդ երկար իր ապ-
րուստի միջոցները եւ հարկ վճարելու կարողութիւնը. ո՞վ պիտի
ապահովի նրան մի ամբողջ տարով, եթէ հունձքի ժամանակն անց-
նի, եթէ սուլթանական զօրքերը յամառաբար նստեն Թեսալիայում:
Հարկաւ այդ բոլորը քարոլում է խեղճ փոքրիկ կառավարութեան
վզին:

Յունաստանը չի կարող հաշտել նաեւ «նոր սահմանագիծ» հաս-
տատելու մտքի հետ, քանի որ այնուհետեւ նա ստիպւած կը լինի
երկրի ապահովութեան համար իր ուժերից վեր անագին զօրք պա-
հել Թէսալիայում, որովհետեւ նոր արեւստական սահմանները կը
հեշտացնեն թիւրք զինւորների պարբերական արշաւանքները: Յու-
նաստանը անպայման կը հակառակէ նաեւ (կապիտուլացիոնի)
դաշնագրութեան վերացման, քանի որ դրանից յետոյ յոյն հալ-
տակները թիւրք կամայական դատավարութեան առջև կատարելա-
պէս անսպաշտան ու անապահով կը մնան:

Յունաստանը յետ կը մղէ ուրեմն սուլթանի գլխաւոր պահանջ-
ները, թերեւս աննշան գիշումներով:

Խիստ պահանջներին նոյնքան խիստ մերժում է հետեւանքը...
Հետեւանքը այն կը լինի, որ Թիւրքիան նորից կը նետուի պատե-
րազմի դաշտը, բայց այս անգամ թերեւս միայն փոքրիկ Յունաս-
տանին չգտնի իր դիմաց:

Թ Ռ Ո Ւ Յ Ի Կ Թ Ե Ր Թ

№ 2 Հ. Յ. Գ Ս Շ Ն Ա Կ Յ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն № 2

12/24 Ա.պ. 97

Վ Ա Ս Պ Ո Ւ Բ Ա Կ Ս Ն Ի

12/24 Ա.պ. 97

Կ Ե Դ Բ Ո Ն Ա Կ Ա Ն Կ Օ Մ Ի Տ Ե Ի

Փ Ո Թ Ո Ր Ի Կ Ը Պ Ա Յ Թ Ա Մ Է

Ապաստած անխուսափելի փոթորիկը պայթած է: Յու- նաստան կը պատերազմի կմախք դարձած տաճիկ կա- ռավարութեան դէմ: Կրետէն պիտի ազատուի, անոր հետ գուցէ և շատ տեղեր: Սուլթանը կորսնցուցած է ինքզինքը: Ամբողջ լուսաւոր մարդկութիւնը ցնծութեամբ կը ծափահարէ յունական այս մեծ քայլը: Թող անարգ բռնապետները որչափ ալ ուզեն ատամները կրճտեն:

Փոթորիկը պայթած է: Պալքանեան ազգերը մեծ պատրաստութեան մէջ են, Երիտասարդ Թիւրքիան հսկայ քայլերով առաջ կ'երթայ: Եւրոպական բռնա- պետները սարսափահար կը նային կատարած դառն իրականութեան վրայ: Հիւսիսային արջը իր մահաբեր կոպիտ թաթը վերցուցած կը սպասէ իջեցնել մէկու գըլ- խին. վայ այդ հարւածն ուտողին . . .

Իսկ դուն ի՞նչ կը խորհիս հայ ժողովուրդ: մի՞թէ այդ աւետարեք ձայնը միշտ հեռու պիտի հնչէ քու ականջին: Եթէ դու այդպէս մտածես, գերեզմանն է քու բաժինը: Գուցէ և դու ընկնես հիւսիսային արջի մահացու հարուածի տակ՝ եթէ չձգնիս առաջն առնել:

Ի՞նչ կ'ընէ վասպուրականը . . . ձեռներ ծալած, գողահար, լեղապատառ՝ կը սպասէ ահաւոր րոպէին: Ամօթ քեզ, նախատինք քեզ . . . հայութեան մեծ օրրանը այսպէս անտարբեր մնայ, այստեսակ ճակատագրական րոպէներու մէջ: Օրինակ վերցնենք յոյներէն, կիները զէնք վերցուցած են և հարուստները միլիոններ նուիրած . . . իսկ մեր հարուստները, ախ այդ անամօթ ջհուտները: Թող մօտիկ ապագան վճռէ այդ ստոր մարդկանց ճա- կատագիրը . . . Մենք անվճատ կը շարունակենք մեր դործը . . .

Մենք չենք կրնար հեռու մնալ երևան եկած փո- թորիկներէն, Ձին-ձաբոնական պատերազմ չէ այդ, իզուր ինքնախաբուութեան չգիմենք:

Ալ հերիք է մեր մեռելային խոհեմութիւնը, ալ հերիք մեր քարացած անտարբերութիւնը, ամօթ մեզ եթէ մէկ վայրկեան ալ սպասենք:

Գուցէ և առարկողներ ըլլան թէ՛ ի՞նչ ընենք . . . ամօթ և այդ հարցում ընողին: Խելացին ո՞ր օրուան համար կը պահէ իր հանձարը, ուսեալը իր գիտու- թիւնը, կտրիճը՝ իր քաջութիւնը, արիւնը, հարուստը՝ իր դրամը, ամբօխը՝ իր եռանդը, ոգևորութիւնը, համակ- րանքը: Ու այս ամէնը այժմ, կամ երբէք:

Բաւական է, սթափուինք վերջապէս, ասպարէզ իջնենք իրրե ճշմարիտ հայ, հասկնանք միը տարաբախտ Հայ- րենիքի ներկայ պահանջները, գործենք անձեւիրաբար: Մեր խաղաղ կեանքը վաղուց վճռովուած է:

Մահն է թագաւորող մեր չորս կողմը, հաշուի՛նք

անոր հետ և ոչ թէ ստոր միջոցներու դիմենք, սիրենք մեռնիլ, բայց պատուաւոր, մարդու վայել մահով . . .

Յառաջ վասպուրականցի եղբայրներ, յառաջ . . . Հայրենիքը ծանր ճգնաժամի մէջ է, փոթորիկը շուտով կը պայթի և մեր գլխուն. քանի դեռ կանուխ է ձեռք ձեռքի տանք և պատրաստուինք դալիք սարսափները դիմաւորելու:

Մ Ի Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Խ Ն Գ Ի Ր Ը

Անցեալ անգամ մենք խոստացել էինք պարզել հայ հա- սարակութեան այն պատճառները, որ թոյլ չեն տալիս մեզ շուտով դրական պատասխան տալու Հնչակեան Վե- րակազմեալ Վարչութեան դիմումին՝ միութեան կամ հա- մերաշխ գործունէութեան հին հարցի նկատմամբ. մի բան, որ անհրաժեշտաբար պիտի ստիպէր մեզ խօսել Հնչակեան կուսակցութեան մէջ առաջ եկած պառակտումների եւ փոխադարձ մերկացումների մասին:

Մենք պատրաստուում էինք մեր խոստումը կատարելու, երբ պ. Ճանկիւլեանը վերջնական փափագ յայտնեց Լօս- դօնից գալ եւ անձամբ խօսել մեզ հետ այդ հարցի վերա- բերմամբ:

Այն համոզման լինելով, որ այդ տեսակ բարդ ու փա- փուկ խնդիրներ կարող են լաւ պարզել ու աւելի շուտ որոշ եզրակացութեան յանգել անձնական տեսակցութեան միջոցաւ, օգտուում ենք պ. Ճանկիւլեանի արած առաջար- կութիւնից եւ ուրախութեամբ յետաձգում մեր խոստման կատարումը, յոյս տածելով, որ այդ ճանապարհով կարող կը լինենք համաձայնութեայն գալ ու ընդմիջտ ազատել թէ մեզ եւ թէ հայ հասարակութիւնը վերոյիշեալ տխուր ու անախորժ հարցերով զբաղւելուց:

Պ Ա Տ Ա Ս Ի Ա Ն «Մ Ի Չ Ա Ն Ի Ն»

Ուժեղի առաջ միշտ թոյլն է մեղաւոր: Աւերել երկիրը, կոտորել խաղաղ բնակիչներին, թշւառու- թեան մատնել կենդանի մնացածներին, ապա մեղքը դար- ձեալ արիւնաքամ դո՛ւի վրայ ձգել, նրա խոնարհւած գլխին «հայրական» յորդորներ կարդալ, նրան ապերախտութեան մէջ մեղադրել . . . այս բոլորը սուլթանի սովորական ծաղրաբանութիւններն են, որին մենք վաղուց ենք ընտե- լացել:

Սակայն ցաւելով տեսնում ենք, որ այդ «հայրական» յորդորները կարդալու տենչով վարակել են նաեւ «Երիտա սարդ Թիւրքիայի» ներկայացուցիչները: Դրանց գործունէ- ութեան եզանակը թէեւ մենք սխալ, անբաւարար ենք գտել, սակայն միշտ իրաւունք ենք համարել մեզ սպասել դրանցից արդարադատ վերաբերումն դէպի իրականու- թիւնը: Իսկ այժմ մեզ մնում է միայն բացականչել՝ «Եւ դու՞, Բրուտոս . . .

Բանն այն է, որ ապրիլ ամսին Հայդէլբերգ դուժարած հայ ուսանողական ժողովը մի համակրական հեռագիր է ուղարկել, իրր թէ ամբողջ հայութեան կողմից, Ա.թէնքի համալսարանի ուսանողներին: Այդ հեռագրի առթիւ «Մի- ղան»-ը Յունաստանի շարժումը աւազակային անւանելուց

յետոյ, զարմացմամբ ու սրտնեղութեամբ հարցնում է «հայ յեղափոխական կոմիտէին», թէ ճիշտ է, որ իրենց հայրենակիցները այդ տեսակ «ծրային» զգացման մասնակից են եղել:

Նախ մեզ զարմացնում է, որ «Միզան»-ի վարիչները լաւ դիտենալով մեր ուղղութիւնը եւ մի կողմը թողնելով թէ «Կրօնակի»-ի եւ թէ արտասահմանի միւս հայ թերթերի մէջ երեւան եկած բազմաթիւ յօդուածները, որոնք ի բոլոր սրտէ յաջողութիւն են մաղթում Յունաստանին, իր հերոսական քայլի համար,— մեղանից բացատրութիւն են պահանջում մի հեռագրի առթիւ:

Ձեռքի տակ չունենալով վերոյիշեալ հեռագիրը, չենք կարող հաստատապէս ասել, թէ ում անունից է եղել նա ուղարկած՝ ուսանողութեան, թէ ամբողջ հայութեան: Հարկ էլ չենք համարում ստուգել այդ բանը, քանի որ կարելի էր այն չէ, թէ ում անունից է ուղարկւած. եւ բոլորովին նոր բան չէ, որ ուսանողները այդ ոգով հեռագրեր են ուղարկում: Ո՞ւմ համար է գաղտնիք, որ Յունաստանի անձնագրո՞ քայլին համակրանքով են վերաբերում ոչ միայն հայ, այլ եւ օտար ուսանողները: ո՞չ միայն հայ ազգը, այլ եւ նրա հետ՝ ամբողջ քաղաքակիրթ մարդկութիւնը: Ուրիշ տեսակ էլ չի կարող լինել, քանի որ բոլորն էլ համոզւած են, որ տաճիկ կառավարութեան պարտութեամբ միայն նրա հպատակ ժողովուրդները՝ թէ հայ եւ թէ միւսիւրեւան հնարաւորութիւն կունենան քննակալութեան դարեւոր կապանքերը խորտակելու: Նորութիւն է միայն «Միզանի» բռնած դիրքը, որով նա կարծես ուղում է լսել մեր բերանից «Այո՛» խօսքը՝ մեզ («հայրենիքի») դուռնան անւանելու եւ մեր գլխին «հայրենասիրական» յորդորներ կարգալու համար:

Այո՛, պատասխանում ենք «Միզանի» խմբագիրներին. հայ ժողովուրդը ուրիշ զգացմունք չի կարող տածել դէպի յոյն ժողովուրդի գերմարդկային ճիգերը՝ օգնութեան հասնելու սուլթանի շնորհի տակ հեծող կրեւոսացի իր եղբայրակիցներին, բացի այն զգացումից, որ դուք ոճրային էք համարում: Արձակեցէ՛ք ուրեմն ձեր շանթերը, բայց այնքան միամիտ մի՛ լինէք եւ մի՛ պահանջէք հայ ազգից, որ նա ջանքեր թափի պահպանելու մի պետութեան ամբողջութիւնը, որը դժոխք է իր բոլոր հպատակներին համար. որ նա սեւ ու սուգ հագնի, երբ իր արիւն ծծողը պարտութիւն է կրում եւ որ նա երախտագիտական համոյրներ դրոշմի իր դահիճների ձեռքին, որի վրայ դեռ չի չորացել իր դուռնակների ամբիժ արիւնը:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ

Թէհրանէն կը գրեն L'Arménie-ին.—
 «Գիտէք, որ ես Հայ չեմ. իմ Ամերիկացի ըլլալս հեռու կը պահէ զիս ամեն կողմնակալութենէ: Է՛հ, ուրեմն. հաւատացէ՛ք, որ եթէ Հնչակեան կուսակցութիւնը գրեթէ զրօ է Պարսկաստանի մէջ, Կրօնակեան կուսակցութիւնը խիստ զօրաւոր է, մանաւանդ պարսկա-թիւրք սահմանագլխին վրայ: Կրօնակեանները առիւծի պէս կը կռւին: Յաճախ տկանւած է, որ 10-15 Կրօնակեաններ 5-600 քրդերու վրայ յարձակած ու քշած են: Այդ բարբարոսները Կրօնակեան հերոսներու շողորթէն կը դողան:

Ն Ի Ի Ր Ա Տ Ի Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Հ. Յ. Դաշնակցութեան **ԿԵԳՐՈՆԱԿԱՆ ԱՆԳՈՒԿԻ** մէջ ստացւած են.

Եկ-ից 68 ռուբլի, Ոսկան-ից (1000+2000+2000) = 5000 ռուբ., Բ-վից 220 ռ, Այդ-ից 500 ռ, Ախ-ից 71 ռ, Աս-նիզակից 581 ռ. Լս 40 ռ.

Խար-ից 506 ռուբլի, Վլադ-ից 300 ռ, Ռոս-ից 185 ռ, Այգեստանից 100 ռ.

ԽՍՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ մէջ ստացւած են.
 Ռուսահա-Պուքրէշ՝ Ամպ խմբէն.

Ա. Պ. 5 Լս 2 Ֆր, Գ. Ասլանեան 4 Ֆր, Յ. Շաքարձեան 2 Ֆր, Բ. Արմաղանեան 2 Ֆր, Յ. Ճամուզձեան 1 Ֆր, Գ. Լաֆձեան 2 Ֆր, Կ. Երիցեան 2 Ֆր, Խ. Ղէմեան 2 Ֆր, Մ. Գալստեան 1 Ֆր, Գ. Է. 50 սանտ., Սթատեքէր 3 Ֆր.

Պապատաղէն՝ Յովհաննէս Աւետիք 4 Ֆր.

Բրայովայէն՝ Ն. Մանդակունիի ձեռամբ՝ Պ. Նիկողոսեան 2 Ֆր, Աղբարիկ Պուրսայի 1 Ֆր, Գ. Թաւուզձեան 2 Ֆր, Յ. Պետրոսեան 1 Ֆր, Խ. Նալպանտեան 1 Ֆր, Յ. Շահմուրատեան 2 Ֆր, Ա. Մաթոսեան 2 Ֆր, Ս. Վարդանեան 2 Ֆր, Պ. Փ. 3 Ֆր.

Գերմանիա.— «Անունովից» 9 Ֆր., Մի ոմն 20 Ֆր. Զւիցբերիա-ժնէ՝ Ֆ. 20 Ֆր: Բազէլ՝ Արտ. Վրդ. 5 Ֆր. Ֆրանսա.— Մանթապան Ն. Կ-ից 20 Ֆր., Լիօն՝ «Միութիւն» 5 Ֆր.

Բուլղարիա. Պալլէք Պ. Բիւրք-ից 2 Ֆր.— Տըրնօվօ—Գր. Սարգս. 10 Ֆր.

Ամերիկա՝ Նիւ-Եորք՝ Կ. Ֆ-ից 2 դոլլար.

ՎԻՇԱՊ քաղ. կեդ. կօմ. սնդ. ստացւած են
 Մատանի 10 օսմ. ոսկի, Չիթապտուղ 56 դճ, Սեբաստացի Եղիա 5 դճ, Կախաղան 17 դճ, Չայն 10 դճ, Մատթէոս 10 դճ, Թուղթ 6 Ֆրանս. ոսկի.

Գ. քաղաքի կեդր. կօմիտէն՝
 Բ. 10 օսմ. ոսկի, Գ. Բերդաքաղաքէն՝ Կայծոռիկ 5 օսմ. ոսկի, Բարիլօն 10 ոսկի Շանթի ձեռքով:

Օձ քաղաքի կօմիտէն՝ Բլուրէ Հետեակ խ. 12մէճիս:
ՎՐԷԹ կեդ. կօմ. սնդ. մէջ ստացւած են Պ.Նի Խ. քաղաքից Ա-ի միջոցաւ.

Եղբ. «Սարգ» 60 ղան, Գ. գիւղից 70 ղա, Չ. Մ. 16 ղա, Երեկոյթից 30 ղա, Շ. Վ. Յ. 15 ղա, Յ. Յ. 7 ղա, Չոհրաբ, Տաժժա, Կ. Փ. 8-ական ղա, Բաբա 6 ղա, Գ. Գ. 7 ղա, Բ. Մ., Դ. Մ. Յ. 12-ական ղա, Խ. Գ., Ա. Ա., Ն. Ս., Պ. Ս., Մ. Մ., Գ. Մ., Մ. Տ. Գ., Յ. Յ., Ս. Բ., Լ. Հ., Պ. Ս., Ս. Ղ., Ա. Գ., Ս. Տ. Ս., Ա. Փ., Մ. Կ., Թ. Մ., Բ. Մ. 5-ական ղան, Թ. Չ., Պ. Գ., Ս Մ. 6-ական ղա, Խ. Մ. Մ., Խ. Մ., Հ. Մ., Օ. Գ., Ս. Յ., Տ. Վ., Ճլուզ, Մ. Մ., Մ. Յովհ., Ս. Ա. 10-ական ղա, Ոմն 20 ղա. Օ. Կ. 90 ղա, Օ. Հ. 60 ղա, Ս. քճ. Յ., Գ. Կ., Ս. Թ., Խակ 10-ական ղա, Համբարձում 5 ղա, Տ. Խ., Խ. Գ., Թ. Չ., Մ. Յ., Ս. Թ., Չ.Գ., Գ. Ծ., Պ. Խ., Գ. Հ., Ա. Գ., Դ. Գ., Վ. Պ., Հ. Ա., Ս. Յ., 2. Ս. 4-ական ղա, Բ. Թ., Կ. Յ., Ս. Խ., Ղ. Գ., Մ. Յ., Ե. Յ., Ռ. Յ., Դ. Հ., Հ. Մ., Բ. Խ., Կ. Շ., Վ. Մ., Թ. Շ., Օ. Ա., Մ. Խ., Ս. Չ., Յ. Կ. 3-ական ղա, Յ. Ա., Ս. Յ., Աւօ-Չաքօ, Ս. Ս., Ե. Ա., Ե. Բ., Ղ. Յ., Մ. Յ., Մ. Տ, Մ. Ե., Մ. Ս., Կ. Տ., Ս. Խ., Բ. Ս., Խ. Օ., Ս. Խ., Մ. Խ., Ա. Գ., Յ. Խ. 2-ական ղա, Յ. Չ. 5 ղա, Պ. Ա. 8 ղա, Ս. Բ. 1 ղա. Յովհ. 6 ղա.

Յողակերտից 100 ռ, Հանամէնտ 50 ռ, Սանայ 50 ռ, Մի Ոմն 50 ռ, Բէգ-Օղլի 30 ռ, Ծերուկից 30 ռ, Յողակից 25 ռ, Լոյսից 20 ռ, Էքինչից 20 ռ, Սիմոնից 20 ռ, Տէպօից 20 ռ, Յուշարար 10 ռ, Ոմնից 10 ռ, Ասլան-Բալասի 5 ռ, Գողթնեցի 5 ռ, Շուշանիկից 5 ռ, Մանէճից 2 ռ, Մի խուժ տիկիններից մի ամերիկական ատրճանակ, Հիւսիսային Բուենից 3,000 ղոան:

ՏԱՊԱՐ քաղ. կեդ. կոմիտէի սնդ. մէջ ստացւած են.

Վարսաճիրայից՝ Պէտ 1 օսմ. ոսկի, Գաղթաձայրից՝ Առիւծ 5 ռուբլի, Կարապետ 5 ռ, Վահան 10 ռ, — Բար գիւղի Առիւծ խուժքէն 45 ռ, Ակոռի գիւղի Փայլակ խուժքէն 5 ռ, Ձիթենի գիւղից՝ Արեգակ 5 ռ, Գուռ 2 ռ, Սուրէն 10 ռ, Երուանդ 10 ռ, Յովսէփ 10 ռ, Ասլան 5 ռ, Լուսնիկ 10 ռ, Ա. Վահան 25 ռ, № 523 Հալալ-Վատէից 90 ռ, Սարգիս 50 ռ, Գրիգոր 10 ռ, Սիրական 5 ռ, Արմէն 1 ռ, Գ. Մ. 20 ռ, Ար. 2, Վարդ 1 ռ, Քաջ 3 ռ, Երջանիկ 15 ռ.

Հարւած կօմ. 15 դճ, Վրէժ կօմ. 70 դճ, Բարկէն-Սիւնի շրջ. 55 դճ, Զրվէժ շրջ. 27 դճ, Գեղըուկ շրջ. 40 դճ, Մամիկոնեան շրջ. 30 դճ, Փոթորիկ շրջ. 40 դճ, Սուլիջ շրջ. 110 դճ, Ռուժա շրջ. 25 դճ.

Հովարար գիւղից՝ Ոսկի 5 ռ, Կրակ 5 ռ, Աստղիկ 5 ռ, Գետ 1 ռ. — Արծաթ ջրից՝ Արծաթ 10 ռ, Խաչօ 3 ռ. — Գետեղեբբից՝ Առաքել 3 ռ.

Սև Հող գիւղից՝ — Փայտ 10 ռ, Արցունք 3 ռ, Կրակ 5 ռ, Ասեղ 1 ռ, Բարտօֆ 10 ռ, Սոխ 5 ռ, Չափա 6 ռ, Ամբարիշտ 5 ռ, Աւաղ 3 ռ, Գիգօ 10 ռ, Չուիկ 1 ռ, Պառաւ 5 ռ, Պողպատ 1 1/2 ռ, Մանուշակ 3 ռ, Վառօթ 5 ռ, Հող 10 ռ, Մկրատ 3 ռ.

Գետեղբ. — Յակօր 5 ռ, Սև քաղաքի Ծակ Միրուքից 50 ռ.

Հարւած կօմիտէից 15 դահեկան, Վրէժ կօմիտէից 70 դճ, Զրվէժ ջրջանակ 20 դճ, Նորածին շրջանակ 20 դճ, Բարկէն-Սիւնի շրջանակ 47 1/2 դճ, Ռուժա շրջանակ 25 դճ.

ՆԱԽԱԿԱՆԳԻՍՑ-ի կօմիտէի սնդ. մէջ ստացւած են Գաղթաձայր-Կարմիր գիւղից Արսէնի միջոցաւ.

Յովհաննէս 15 ռ, Կարապետ 5 ռ, Արրահամ 1 ռ, Յակօր 10 ռ, Աւետիս 7 1/2 ռ, Ադամ 1 ռ, Գալուստ 6 ռ, Յարութիւն 6 ռ, Կարապետ 5 ռ, Սողոմոն 2 ռ, Առաքել 1 ռ, Ղազար 3 ռ, Գէորգ 10 ռ, Յակօր 10 ռ, Միսաք 5 ռ, Յարութիւն 2 ռ, Սարգիս 1 ռ, Մկրտիչ 1 ռ, Մէլիք-Սարգիս 1 ռ, Մարկոս 4 ռ, Պետրոս 1 ռ, Սարգիս 6 ռ, Նահապետ 6 ռ, Օհանէս 10 ռ, Համբարձում 7 ռ, Մկրտիչ 5 ռ, Յովհաննէս 10 ռ, Թօփ 20 ռ, Մարտին 25 ռ, Ալէքսանդր 12 ռ, Յակօր 5 ռ, Պաղտիկ 1 ռ, Եղբայր խմբից 35 ռ. 2 կոպէկ, Ասլան Գայլ, Վադր, Վիշապ, Արրահամ, Առաքել, Եղիա, Գալուստ 5-ական ռ, Պանդուխտ, Կարապետ 3-ական ռ, Լեոն, Արզուման և Յարութիւն 10-ական ռ, Արսէն 15 ռ, Ճառագայթից 5 ռ.

Սև-Հողերից — Հայելի 15 ռուբլի, Դաշոյն 5 ռ, Արեթ 2 ռ, Վարդան 25 ռ, Տուն 3 ռ, Բար 3 ռ, Մարթին 5 ռ, Ազրայիլ 3 ռ, Մոմ 10 ռ, Մեղու 10 ռ, Դանակ 5 ռ, Մահ 10 ռ, Անձրև 10 ռ, Ցաւակ 3 ռ, Աշոտ 10 ռ, Նիզակ 25 ռ, Արտաշէս 2 ռ, Դժոխք 5 ռ.

Գաղթաձայր. — Սլուկ-Միհր-Չաւէն 15 ռ, Շաւարշ 25 ռ, Խնձորիկ, Գետեղեբբ, Ծաղկաձոր, Հովարար և Հովասուն գիւղերից՝ Հրանդ 20 ռ, Աբեթնաքով 20 ռ,

Հայկ 5 ռ, Եղիա 15 ռ, Սէր 20 ռ, Սիրա 20 ռ, Արշակ 10 ռ, Օհանէս 10 ռ, Յարութիւն 10 ռ, Համբարձում 6 ռ, Վահան 20 ռ, Սարգիս 5 ռ, Մինաս 1 ռ, Գալուստ 2 ռ, Սարգիս 13 ռ, Աւետիս 3 ռ, Մէլիքով 10 Լեոն 5 ռ, Ա. Ե. 5 ռ, Կարապետ 10 ռ.

ՈՍԿԵՐԱՆՔ-ի սնդուկում ստացւած են.

Անդրանիկ խ. 40 ղր, Քամիլ խ. 40 ղր, Ագցան խ. 40 ղր, Գեղ 2, Հ. Աթոռից 40 ղր, Թութակի ձեռք. Հանգանակած 120 ղր.

ՎԱՐՆԱՅԻ կօմիտէի սնդուկի մէջ ստացւած են.

Աշոտ 5 նապօլէօն, Յոյս 5 նապօլէօն, Ա. Բ. 5 նապօլէօն, Փայլակ 5 նապօլէօն, Հայկ 5 նապօլէօն, Հաւառք 8 նապօլէօն, Յամառ 2 նապօլէօն, Հ. Ս. 2 նապօլէօն, Էլպէկեան 5 լև Մ. Գ. 10 լև, Խ. Յարութիւնեան 10 լև, Մ. Մահմուտեան 4 լև 20 ս., Գ. Հայգուկների խմբէն Շ. Շ. 1 լև, Ս 2 լև, Արծրունեաց խմբէն Ա 1 լև Ա. 1 լև, Օ. Պղ 1 լև, Լուսին, Յասմիկ, Հայկ Մ, Մ. Կ. 2-ական լև, Աշտարակ, Դաւիթ, Դանիէլ 1-ական լև, Թուիչ խմբէն Տ. Յակօրեան, Ար. Թերզեան, Ա. Մանուկեան Տ. Յակօրեան 1-ական լև, Ռուսճ. խ. Առիւծ 2 լև, Գայլ 1 լև, Լուսին, Յասմիկ, Ս. Պողոսեան 2-ական լև, Փետուրիս-էն Ա, Ասլանեան, Ս. Փափագեան, Ս. Ղազարեան 1-ական լև:

Տօպրիչ քաղաքէն.

Պ. Լալաեան 40 լև, Գ. Յովհաննիսեան 60 լև, Խ. Գէորգեան, Մ. Գէորգեան, Ե. Ռ., Ի. Յարութիւնեան, Բ. Ուզուն Պողոսեան, Կ. Մարտիրոսեան 20-ական լև, Տ. Ա. քահանայ 20 լև 60 սանտ., Մ. Պողոսեան 5 լև, Մ. Յ. Կ. Պոլ. 15 լև, Ն. Թոզանեան 40 լև, Ն. Գարրիէլեան 70 լև, Յ. Գարրիէլեան 60 լև, Ս. Մարտիրոսեան 30 լև Պ. Արապեան, Մ. Կարապետեան, Մ. Վարդանեան, Մ. Շնորհքեան 10-ական լև Մ. Վարդանեան 10 լև 30 սանտ., Յ. Մարտիրոսեան 10 լև 30 սանտ., Մ. Նիկողոսեան 25 լև, Ն. Թոզունեան 15 լև, Արագ խ. 12 լև, Մ. Կարապետեան 6 լև, Յ. Մուրադեան, Յ. Գորոշեան, Ն. Գարրիէլեան 5-ական լև, Յ. Թոզունեան, Ա. Մելքոնեան 4-ական լև, Վ. Ադամեան, Խաչիկ 3-ական լև, Յ. Լալաեան, Յ. Մելքոնեան, Ս. Եաչարեան, Ա. Գալուստեան, Ի. Մարթիք, Լ. Խաչարեան 2-ական լև, Ս. Գէորգեան, Գ. Առաքելեան 30-ական լև, Մկրտիչ Եղբ. Պուրգաղեան 5 լև 15 ս.

Պ. Պ. քաղաքէն՝

Արծիւ Վասպուրականի, Կորիւն 30-ական լև, Կայծ, Հուր, Շանթ, Փայլակ, Սուր, Մ, Սարգսեան 20-ական լև, Ռուժա 15 լև, Մ. Մարտիրոսեան, Յ. Գասպարեան 6-ական լև, Լ. Մկրեան, Ղ. Օգածեան, Հաճի պէյ, Թ. Սարգսեան 5-ական լև, Կարին, Արշալոյս, Սպեր, Վահան 4-ական լև, Կ. Դասպարեան, Ս. Գոյումճեան, Ս. Տէրմէնճեան 3-ական լև, Լ. Տէմիրճեան, Հրացան, Պ. Տէրպէյճեան, Յ. Խուպիսիրեան, Մուրճ, Կրակ, Սուրէն, Վառօք, Գնդակ, Ղ. Երամեան 2-ական լև, Յառաջդիմասէր, Գ. Ադամեան, Զեփիւռ, Վարդ, Տ. Նազարեան, Ս. Արթիւնեան, Փոթորիկ, Ա. Մեծատուրեան, Ա. Գրիգորեան, Գ. Մանուկեան, Մ. Աւետիսեան, Յ. Մարլեան, Նետ, Լոյս Ամերիկացի, Հայի զաւակ, Արագած, Անի, Տալուորիկցի Մ. Պողոսեան 1-ական լև, Յ. Որմնադիր 1 լև 20 սանտիմ, Մ. Շամիրեան 80 սանտիմ, Ա. Անտօնեան, Ա. Սէֆէրեան, Ս Վարդանեան, Արաքս, Բիւրակն 50-ական ս, Արարատ 40 ս, Հայաստանի Կարապետ 1 լև:

ԱՆԻՒՆԻ Օժանդակ կոմիտէն

»Փետուր« խմբի միամսեայ դանձանակի հասոյթ 16 լև 80 սանտ., նոյն խմբի դանձանակի զատկական միօրեայ հասոյթ 20 լև 60 սանտիմ, Հրաբուխ, Կայծակ, Նիզակ, Արծիւ, Մարախ, Մանիշակ, Երկաթ, Կշիռ, Սպիտակ, Շղթայ 2-ական լև Փայլակ 3 լև:

ՓԻԼԻՊՊՈՊՈՒԻ կոմիտէի սնդուկի մէջ ստացւած են

Հայուհեաց »Շաքէ« Օժանդակ Ընկերութենէն 176 լև 20 սանտ., Կ. Ե., Ա. Սր., Յ. Ա., Կ. Մ. Ե., Ա. Ս Մ, Նոյնը, Զ. Փ., նոյնը, Ա. Ս., Կ. Ե., Ա. Ս. Մ., Զ. Փ. 2-ական լև, Ղ. Մ. Պ., նոյնը, Խ. Թ., Ա. Սր., Ա. Սր., Ղ. Պ. 1-ական լև:

ՈՌԻՅՈՒՅԻ կոմիտէի սնդուկի մէջ ստացւած է՝

Սիլիստրէ՝ Սլաք 61 լև 80 ս, Ոստանիկ 41 լև 20 ս., Հայրենասէր 20 լև 60 ս., Նահապետ 10 լև 30 ս., Հ. Ղազարոս Պողոսեան, Աւետիս Կ., Կարապետ Հ. Պողոսեան, Սարգիս Մարգարեան 5-ական լև, Գոհար Գարրիէլեան, Օհանէս Արթինեան, Մկրտիչ Օհանեան, Ճոճոեան Գիմիճեան, Թագուր Պասմաճեան, Ստեփան Հ. Գրիգորեան 10-ական լև, Ա. Մինասեան 30 լև, Մարտիրոս 40 լև, Եղբարք Սիմէօնեան 30 լև 90 ս, Յակոբ Արթինեան 10 լև 30 ս, Թագուր Միրտանեան 10 լև 30 ս, Անանիկ Փափազեան 20 լև 60 ս, Մկրտիչ Լալէեան 10 լև 30 ս, Կայծակ 30 լև, Մկրտիչ Գարլանեան 5 լև 15 ս, Յարութիւն, Թ. Գասապեան, Մանուկ Կ., Ա. Խաչատուրեան 50-ական սանտ, Ոմն 3 լև, Օհանէս Մելքոնեան, Օհանէս Յակոբեան, Պիմէն Ֆիրման, Երկաթ, Սարգիս Օհանէս, Հրահատ, Սիրական 2-ական լև, Կարապետ Եղիկեան 5 լև Պապիկ Ուղունեան 20 լև, Ալէքսան Եազըճեան, Գրիգոր Մինասեան, Թորգոմ Պասմաճեան, Գնդակ, Եղիա, Սիմօն, Ռուբը, Յովհաննէս, Բինեամին, Գրիգոր Կ., Երանոս Ա., Ոսկեան, Պ Հայրապետ, Ն. Գարաօղլանեան, Թ. Ղուկասեան, Սարգիս Ա., Յ Վարդանեան, Դ Սիլեան 1-ական լև, Մ. գէորգ 60 սանտ. Մ Արժան, Ա. Մերտանեան 5-ական լև:

Շիշտով քաղաքէն

Օ. Մ. 20 լև 60 սանտիմ, Յ Բ 20 լև 60 սանտիմ, Գ. Մ. 20 լև, Ռուբը խ-էն 20 լև 25 սանտիմ, Ս Հ Ա 10 լև 30 սանտիմ, Տիրան Էսկէրեան 10 լև 30 սանտիմ, Եփրատ խ-էն 7 լև 5 սանտիմ, Խ Ժ, Կ. Թ., Օհանէս Յակոբեան 5-ական լև, Բ. Ա., Ա. 3-ական Մանուկ Մուրադ, Նշան Գրիգորեան, Բարսեղ Նաբէսեան, Յակոբ Յակոբեան, Պետրոս Ղազարեան, Օ Վ. Փ, Սողոմօն Գերձակեան, Գրիգոր Աւետիսեան, Սիմէօն Խաչատրեան, Մանիկ Գրիգորեան, Աւետիս Ներսէսեան, Ասօ, Ոսկեան, Բարսեղ Գրիգորեան, Սահակ Միրզոյեան Ճնտօ Օհանէսեան 2-ական լև, Փիլիպպոս Աւետիսեան, Գարրիէլ Ուռլեան, Գրիգոր Խ. Տիրատուրեան, Գ. Սահակեան, Սարգիս Բ, Մարգար Գրիգորեան, Բարսեղ Խոսրովեան՝ Պողոս, Ղուկաս Յակոբեան, Պողոս Բաղդասարեան, Կարապետ Յակոբեան Գ. Սահակեան, Կ. Գրիգորեան, Օ Շիրինեան 1-ական լև, Ա Գ 5 լև:

Վիտին—Ա Ա Փ., Խ Ա. Փ, Հայկ Յ, Քեռի, Ս Արգարեան 10-ական լև, Յ. Ն, Մլեհ 5-ական լև, Սանթուրշև (բուլղար) 4 լև, Հ Ս Պ, Սարգիս, Յ Ա Փ., Օհանէս Մկրտիչ 3-ական լև, Մ. Պ. Փ., Գ. Կ., Մ/սօ, Նիկողոս, Գառնիկ Գաբիք, Նազարէթ Խ 2-ական լև, Զիւան Թափիպեան 1 լև:

Կոպալանգ—Պէնօն Երամեան 10 լև 30 սանտիմ,

Խ. Գ. Ա. 20 լև, Լևոն Թորոսեան 25 լև, Հարոնեան. Կորիւն 5-ական լև, Գեղամ Բ. 2 լև, Եղբարք Գեորգեան 1 լև 10 սանտիմ:

Ռահովաէն—Փայլակ 5 լև:

Քալաֆաթ (Ռուսմանիա)—Ստեփան Յակոբեան 10 լև, Ղազար Չաքարեան 15 լև:

ԱՂԵՔԱՆԳՐԻԱՅԻ կոմիտէի սնդուկի մէջ ստացւած են.

Անժանօթ, Վահէ Ճառայեան, Գ. Է., Գիւտ Լ. Գ-էն 5-ականդահճան, Ա. Վ., Սլաք, Տ. Թագուհի, Գիւզէլ, Տ. Է. Թաշճ., Յ. Մղ. Ա. Վ., Շանթ խմբէն, Ճիւղ և Տատուր, Հայկ, Գիւզէլ, Ա. Վ., Մըկրէն, Մուղ, Ար Վ., Մըկր, Յով. Մ., Գիւզէլ 10-ական դճ, Յ. Ղ., Յ. Ղ., Յ. Ղ., Յ. Ղազ. 8-ական դճ, Լ. Յ. Ա., Տ. Մայր-Հայաստան, Տ. Շուշանիկ, Ա. Տ. Յ., Մըկր, Ա. Տ. Յար, Տիրաէոս, և Յողակ 20-ական դճ, Բարկացոս, Բարկացոս, Արդարասէր խումբ 30-ական դճ, Փ. 45 դճ, »Միութիւնը յաղթող« 38 դճ. 50, Ղևոնդ 97 դճ. 50, Ոմն 438 դճ. 75, Հրանդ 115 դճ. 50, Բեկ 292 դճ. 50, Կայծ 292 դճ. 50, Մահմէդալի 97 դճ. 50, 2իաւոր 195 դճ, »Միորեկիցէ« 48 դճ. 75, Հրացան 48 դճ. 75, Վահէ 48 դճ. 75, Ֆլորէնս 79 դճ, Ռէվօլվէր 48 դճ. 75, Թընդանօթ 48 դճ. 75, Հեղինէ 48 դճ. 75, Ա. Հազար 48 դճ. 75, Հահառակորդ 487 դճ. 50, Անաստասի Մ. 97 դճ. 50 Մանուկեան 48 դճ. 75, Եր. Գերպիշ 97 դճ. 50, Շ. 195 դճ, Գաւիթ 195 դճ, Հայ Երիտ. Գանձանակէն 155 դճ, Հայ Երիտ. Գանձանակէն 90 դճ, Ուրագ 292 դճ. 50 փ, »Միութիւնը զօրութիւն է« 48 դճ. 75.

(Շարունակութիւնը յաջորդ համարում)

ՊԱՐԻՅԻ կօմ. սնդ. մէջ ստացւած են.

Արտաւազդ, Մժեղ, Հասօ, Ոմն, Ոմն, Ալաթին, Սիրուն, Մշեցի, Երկաթ, Պողպատ, Բոց, Խօսի, Կրակ 1-ական ֆր, Արշակ 50 սանտ., Քառթ 1 ֆր. 50 սանտ., Ալաթինեան, Արկղ, Սկուտեղ, Ժան-Եաջի, Դաշտ 2-ական ֆր, Սանիմ, Բար, Ա. Լ., Ըստիկ Լալէք Սարեօֆ, Չէյթուն, Կարմիր, Գազէլ, Բաբանեան, Աշոտ, Սանիմ 5-ական ֆր, Բաբան, Պոյաճեան 3-ական ֆր, Ոմն 4 ֆր, Յակոբեան, Օհանեան, Մարէշալ, Մ. Է. 6-ական ֆր, Աղամանդ 4 ֆր, Շիշ 10 ֆր, Ալաթինեան 1 ֆր, Սիրուն 20 ֆր, Առիւծ 20 ֆր, Կին մը 10 ֆր, Ակնոց 40 ֆր, Վաճառական 40 ֆր, Հայ մը 100 ֆր, Սարեօֆ 100 ֆր, Եաքութ 100 ֆր.

Վրիպակն եր.—Թիւ 5 »Կրօշակի մէջ Մ. Թ. 2 լև, պիտի ըլլայ 5 լև: Բարեպաշտոմն 1 լև.—պիտի ըլլայ 2 լև: Ա. Ա. 10 լև.—պիտի ըլլայ Յ. Հ. 3 լև:

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Սամաթիոյ հերոսներէն Արտաշէս Միսակեանի կըրտսեր եղբարը՝ Ներսէս, օգոստոս 15-ի առաւուրնէ ի վեր անյայտ եղած է:

19 տարեկան է Ներսէսը. միջահասակ, կարմիր այտերով, սև աչքերով ու սև յօնքերով:

Ամէն անոնք, որ կրնան որևէ տեղեկութիւն տալ անոր մասին՝ թող փութօք հաղորդել աշոր սգաւոր ծնողքին խմբագրութեանս միջոցաւ: